

СТУДЕНТОЦЕНТРИЗМ ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В НАВЧАННІ

Актуальним завданням вищої освіти в сучасних умовах лишається пошук таких форм і методів навчання, що базується на гуманістичних, культурологічних засадах та індивідуальному, особистісно орієнтованому підході в організації навчання, комплексного застосування традиційних і новітніх інноваційних технологій і забезпеченні підготовки висококваліфікованого фахівця, провідною якістю професійної компетенції якого буде здатність до безперервної самоосвіти та саморозвитку, до творчої активності, самостійності, відповідальності та ініціативи. Саме студентоцентризм може розглядатися як ресурс успішної реалізації такого компетентнісного підходу.

Згідно із Законом України «Про вищу освіту» та іншими нормативно-правовими документами у сфері вищої освіти, що є підґрунтям побудови студентоцентрованого навчання, котре має за мету: а) забезпечення конкурентоспроможності на ринку праці; б) передбачає активне впровадження компетентнісного підходу; в) забезпечення результатів навчання; г) покращення якості вищої освіти та оцінювання якості. Основними імперативами освітньої парадигми, що формується на засадах Болонської моделі [2], є: 1) досконалість, дотримання стандартів якості освіти, 2) чесність і професійна моральність, дотримання обіцянок учасниками освітнього процесу, 3) студентоцентризм, як турбота про студентів, повага до їх самобутності, формування особистості фахівця на засадах співробітництва. За новою парадигмою, що звучить як навчити вчитись, студенти набувають відповідальності за власне навчання, атмосферу якої створює вищий навчальний заклад, як середовище, що стимулює самопідготовку, оцінку знань на початку і в кінці навчального курсу, роботу з кожним студентом тощо. Стандарт 1.3 «Студентоцентроване навчання, викладання та оцінювання», який визначає вимоги, яким повинні відповідати навчальні заклади щодо визнання їх

моделі навчання студентоцентрованою – «навчальні заклади повинні забезпечувати таке викладання програм, що заохочує студентів до активної участі у творенні навчального процесу, і таке оцінювання студентів, що відображає цей підхід» [5, с. 11]. Студентоцентроване навчання (student-centered education) – це формування програм і технологій навчання так, як цього вимагає майбутня професія і можливості студента [1].

Студентоцентризм базується на засадах особистісно-орієнтованої педагогіки, розвитку і саморозвитку особистості, формує ефективну систему цінностей в основі так званий трикутник знань – освіта-наука-інновації у площині або колі студентоцентризму. Навчання, зосереджене на потреби, уподобання, інтереси студента, вміння працювати в команді, вміння вчитися упродовж життя, готовність до змін, вміння діяти у нестандартних ситуаціях і т. д. Формування комплексу компетентностей через призму студентоцентризму (дидактика навчального процесу) 1) індивідуальний підхід, 2) самоідентифікація, 3) командна робота, 4) консультації, 5) оцінювання, 6) зворотній зв'язок, 7) постреалізація.

У процесі навчання через призму студентоцентризму студенти набувають основні компетентності: 1) здатність до аналізу і синтезу; 2) здатність до навчання; 3) розв'язання проблем; 4) здатність застосовувати знання на практиці; 5) здатність пристосовуватись до нових ситуацій; 6) турбота про якість; 7) навички управління інформацією; 8) здатність працювати самостійно; 9) робота в групі; 10) здатність до організації і планування, 11) здатність встановлювати міждисциплінарні зв'язки тощо.

В основу студентоцентризму покладено: • підвищення ролі самостійної роботи студентів; • індивідуалізація студента як активного учасника освітнього процесу; • досягнення студента у навчанні як результат самовдосконалення; • розширення прав, обов'язків і відповідальності студента.

Студентоцентрованого навчання – в центрі всього навчального процесу знаходиться студент, на якого спрямовані різні інституційні та технічні інструменти. До інституційних інструментів слід віднести вплив викладача,

роботодавців, випускників, професійних організацій, студентських наукових та академічних Рад тощо. Тобто, в основу студентоцентрованого навчання покладено ідею максимального забезпечення студентам шансів отримати перше місце роботи на ринку праці, підвищення їхньої «вартості» у роботодавців (придатності до працевлаштування) за рахунок здобутих протягом навчання компетенцій.

Здатність постійно навчатися і розвиватися стає самою затребуваною навичкою. Нові умови існування людини у суспільстві, поява так званого «цифрового» покоління студентів вимагає нових підходів і кроків у реалізації освітнього процесу, перегляду навчальних цілей, шляхів їх досягнення, контролю та оцінювання. *По-перше*, це максимальне наближення освітнього процесу до сутності, особливостей, здібностей і життєвих планів конкретного студента, його побудова на основі педагогіки співробітництва, що забезпечує студентоцентризм. *По-друге*, організувати освітній процес на основі компетентнісного підходу та підпорядкувати навчальні плани і програми формуванню визначених компетенцій. Головний критерій – це наявність розвинутої компетенції, підтвердженої результатами діяльності. *По-третє*, це підготовка студента до існування в новому інформаційному суспільстві, в якому інформаційно-комунікативна та самоосвітня компетентності є ключовими, що дозволяє реалізувати найважливішу концептуальну ідею неперервної освіти «Навчатися тому, що потрібно, у будь-який час, у будь-якому місці».

Вивчення дисципліни має забезпечити формування наступних ключових компетенцій: уміння вчитися (вивчати, здійснювати пошук, мислити), соціальна (співробітничати, братися за справу), компетентність з інформаційних і комунікативних технологій (здійснювати пошук, адаптуватись), загальнокультурна (культура організації самоосвіти, мислення та навчально-пізнавальної діяльності), самоуправлінська (братися за справу, адаптуватись) тощо.

Напрямки модернізації навчального процесу: 1) компетентнісний підхід, 2) асинхронне навчання (рейтингово-бальна система), 3) індивідуалізація

навчального процесу, 4) використання on-line ресурсу, 5) використання новітніх навчальних технологій (освітні портали, електронні підручники), 6) використання сучасних ефективних навчальних методик (мозковий штурм, кейс метод, проблемний чи дискусійний метод, ділова гра, тренінги, вебінари тощо), 7) змішане навчання (контактні заняття, дистанційне навчання тощо).

У низці джерел підтверджується той факт, що студентоцентроване навчання передбачає розширення прав і можливостей тих, хто навчається, розробку нових підходів до викладання і навчання, навчальних програм, що відбивають практичний бік реалізації компетентнісного підходу у вищій освіті.

Участь студентів у внутрішньому забезпеченні якості передбачає: 1) визнання ролі та місця студентів в політиці закладу та затверджених процедурах забезпечення якості; 2) залучення до офіційного механізму затвердження, перегляду та моніторингу освітніх програм; 3) можливість впливу на розроблення критеріїв, правил і процедур оцінювання студентів; 4) відбір викладачів та оцінку їх діяльності; 5) достатність наявних навчальних та інформаційних ресурсів; 6) доступ до публічної інформації [4, с. 53–54].

Аналізуючи зміст численних дисертаційних досліджень, присвячених використанню компетентнісного підходу для підготовки спеціалістів різних профілів, можемо виокремити ті шляхи, за якими відбувається його поступова реалізація: 1) широке впровадження у зміст вузівських навчальних дисциплін передових вітчизняних і зарубіжних наукових розробок; 2) розширення цільової підготовки майбутніх фахівців на замовлення конкретних суб'єктів (підприємств, організацій) з можливістю вибору дисциплін, які вивчаються; 3) впровадження інноваційних форм диференціації навчального процесу та методик викладання; 4) раціональне використання активних та інтерактивних методів навчання у вищій школі залежно від профілю підготовки тих, хто навчається; 5) тісний зв'язок науки, практики підготовки майбутніх фахівців з практичними потребами та суспільними запитами; 6) залучення досвідчених зарубіжних спеціалістів до викладання та організація міжнародного обміну студентами під час їхнього навчання; 7) застосування в практиці викладання

сучасного мультимедійного забезпечення; 8) удосконалення способів організації та розширення обсягів самостійної підготовки студентів [3].

Якщо ж звернутися до досвіду зарубіжних навчальних закладів, то робиться акцент на необхідності розвивати у студента навички індивідуальної і колективної роботи, вміння працювати в команді, вчитися один від одного, за необхідності обґрунтовувати та відстоювати свою позицію, розділяти відповідальність за прийняті рішення. Тобто до різних типів роботи студентів: 1) індивідуальних і 2) групових завдань, 3) участі у колективних дискусіях, 4) екзаменаційних робіт.

Таким чином, реалізація принципів студентоцентризму сприятиме розвитку самостійності, ініціативності, творчої активності, креативного мислення студента, здатного критично мислити, планувати свої дії, вміти виявляти ініціативу, сформулювати проблему, проаналізувати шляхи її вирішення, знайти оптимальний результат і довести його правильність, а також успішно знаходити вихід зі сформованих, найчастіше, нестандартних ситуацій, вміти працювати в команді фахівців, що має велике значення у майбутній професійній діяльності.

Список використаних джерел:

1. Носко И.В. Студентоцентрированное образование как основополагающий принцип болонских реформ в высшей школе / И.В. Носко // Вектор науки ТГУ. – 2011. – № 1(4). – С. 136–138.

2. Рашкевич Ю.М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти: [монографія] / Ю.М.Рашкевич.– Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 168 с.

3. Розвиток системи забезпечення якості вищої освіти в Україні: інформаційно-аналітичний огляд /Укладачі: Добко Т., Золотарьова І., Калашнікова С., Ковтунець В., Курбатов С., Линьова І., Луговий В., Прохор І., Рашкевич Ю., Сікорська І., Таланова Ж., Фініков Т., Шаров С.; за заг. ред. С. Калашнікової та В. Лугового. – К : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2015. – 84 с.

4. Удовіченко Г.М. Компетентнісний підхід як складова «студентоцентрованої освіти» / Г.М. Удовіченко [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/1_NIO_2012/Pedagogica/2_97735.doc.htm.

5. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG) Ухвалено Міністерською конференцією в Єревані, 14–15 травня 2015 р. – Режим доступу: http://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/standards-and-guidelines_for_qa_in_the_ehea_2015.pdf